

21.9.2022

Uusi työ ry.

HE 102/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Yleistä

Uusi työ ry. on laskutuspalveluyritysten toimialajärjestö sekä kevytyrittäjien ja kevytyrittäjyyden puolestapuhuja. Rekisteröityneitä käyttäjiä jäsenyrityksissämme oli vuoden 2021 lopussa 217 000, joista laskutusta oli 39 000:llä. Kevytyrittäjällä tarkoitamme henkilöä, joka työllistää itsensä ilman y-tunnusta laskutuspalvelua käyttäen¹. Tyypillisesti kevytyrittäjä laskuttaa työnsä toimeksiantajalta laskutuspalvelun kautta, joka puolestaan maksaa kevytyrittäjälle korvauksen tuloverolain mukaisena palkkana.

Esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjien eläketurvaa ja tukea yrittäjän eläkelain toimeenpanoa, jotta yrittäjän työtulo vastaisi nykyistä paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa sekä yritystoiminnan alkuvaiheessa että toiminnan jatkuessa. Esityksen mukaan yrittäjän eläkelaisissa säädettäisiin työtulon säännöllisestä seurannasta ja työtulon tarkistamisesta, jolloin yrittäjälle vahvistettava työtulo vastaisi nykyistä paremmin lain edellyttämää työtulon tasoa myös yritystoiminnan jatkuessa. Työtulon määritelmää ei muutettaisi, mutta sen perusteena olevia tietoja koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin.

Uusi työ ry. pitää esityksen tavoitteita sinänsä ymmärrettävinä ja kannatettavina. Yrittäjien alivakuuttaminen on yleistä ja ETK:n selvitysten perusteella yleistynyt entisestään. Esityksen valmistelutapa ja YEL-järjestelmän vaikeaselkoisuus on kuitenkin luonut yrittäjien piiriin suuren huolen siitä, ovatko eläkemaksujen kustannukset kohomassa kohtuuttomasti. Yleinen väärinymmärrys vaikuttaa olevan, että jatkossa eläkeyhtiö määräisi työtulon toimialan mediaanipalkan mukaan. Tämän vuoksi esityksen pykälämuotoilut vaativat täsmennyksiä ja myös voimaantulon ajoitusta olisi syytä punnita.

Esityksen keskeisestä sisällöstä

Vaikka hallituksen esityksen tavoitteita sinänsä voidaan tukea, on esityksen valmistelutapa suppeassa piirissä ilman lausuntokierroksen järjestämistä varsin ongelmallinen. HE:ssä lausuntokierroksen järjestämättä jättämistä perustellaan sillä, että ”muut mahdolliset lausunnonantajat ovat osallistuneet työryhmään, jossa hallituksen esitystä on valmisteltu ja työryhmään osallistuneita on kuultu laajasti esityksen valmistelun aikana”. Kuten sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemista tahoista huomataan, mahdollisten lausunnonantajien piiri on merkittävästi STM:n työryhmää suurempi.

Valmistelutavasta johtuen myös esityksen kaavailtu voimaantulo 1.1.2023 vaikuttaa kohtuuttoman tiukalta. Moni pienimimuotoista yritystoimintaa harjoittava kohtaa kasvavan inflaation ja energiakustannusten räjähdysmäisen kasvun vuoksi suuria haasteita jatkaa yritystoimintaansa, minkä vuoksi esitetty voimaantulo vuodenvaihteessa on hyvin haastava. Toivomme valiokunnan punnitsevan, olisiko voimaantuloa mahdollista lykätä.

Parhaimmillaan HE:ssä esitetty työtulon käsitteen täsmällisempi muotoilu parantaa yrittäjän oikeusturvaa ja varmistaa eläketurvan oikean tason. Kaikilta osin esityksen muotoilut eivät ole täysin onnistuneita. Ehdotetussa uudessa yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentin ensimmäisessä lauseessa todetaan, että ”työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää edellä mainittuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin

¹ HE:n tekstissä viitataan laskutuspalveluyrittäjään, mitä pidämme terminä epätasällisena, koska osa laskutuspalveluista tarjoaa myös y-tunnuksellista palvelua.

kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa.” 112 §:n 1 momentin määritelmä kattaa sekä kokoaikaisen että osa-aikaisen yritystoiminnan. On selvää, että osa-aikaista yritystoimintaa ei voida rinnastaa kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa.

Tulkitsemme edellä mainitun säännösehdotuksen aiheuttaneen julkisessa keskustelussa merkittäviä väärinymmärryksiä. Moni osa-aikainen tai pienimuotoista yritystoimintaa harjoittava pelkää, että heidän työtulonsa määritellään tietyn alan mediaanipalkan mukaisesti.

Säännöstä olisi syytä muokata niin, että alan palkkataso mainitaan säännöksessä vain yhtenä punnittavana asiana. Pykälää parantaisi myös maininta kokonaisharkinnasta.

Työtulon käsite on vaikeasti hahmotettava ja kansainvälisessäkin vertailussa poikkeuksellinen. Siksi on ensisijaisen tärkeää, että työtulon käsitettä täsmentäessä täsmennykset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä.

Pidämme kannatettavana ja hyvin perusteltuna sitä, että eläkelaitoksen tulisi jatkossa kirjata työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt, erityisesti 112 §:n 2 momentin, tiedot yrittäjän työtulon vahvistamisesta annettavaan päätökseen. Tämä lisää merkittäväällä tavalla yrittäjän oikeusturvaa. Yrittäjän työpanoksen arvioinnin on aina oltava tapauskohtaista.

Esitettyä säännöstä työtulon tarkistamisesta kolmen vuoden välein pidämme hyvänä ja perusteltuna. Tässäkin olisi tärkeää täsmentää, ettei kolmen vuoden tarkastelupiste tarkoita esimerkiksi YEL-maksujen takautuvaa nousua, jos yrittäjätulo on kasvanut.

Pidämme hyvänä, että esityksessä asetetaan työtulontarkistukselle enimmäiskorotusraja. Esityksen mukaan vuotuista työtuloa voitaisiin nostaa korkeintaan 8000 eurolla tai 20 prosenttia riippuen siitä, kumpi tarkoittaisi suurempaa muutosta. Etenkin pienimuotoista yrittäjätoimintaa harjoittavilla korotukset voivat muodostua käytännössä varsin suuriksi, jopa kaksinkertaistua. Pitäisimme siksi perusteltuna pohtia mahdollisuutta, olisiko korotuksen yläraja yksinomaan prosentteihin perustuva sekä sitä, voisiko prosenttimäärä olla alhaisempi.

Uusi työ ry:n kevytyrittäjäkyselyiden tuloksia

Uusi työ ry. teetti elo-syyskuussa Taloustutkimuksella kevytyrittäjille kyselyn YEL-HE:n sisällöstä. Vastaukset kuvastavat pienimuotoista yritystoimintaa harjoittavien hätää kustannustensa kohtuuttomasta kasvamisesta. Kevytyrittäjistä kaksi kolmasosaa arvioi joutuvansa sopeuttamaan toimintaansa, mikäli yrittäjän eläkelain työtulon määritelmää täsmennetään hallituksen esittämällä tavalla. Lähes neljä viidesosaa katsoo esitetyn muutoksen vaikuttavan yritystoiminnan aloittamiseen heikentävästi ja 58 prosenttia sanoo lakiesityksen toteutuessaan huonontavan yritystoiminnan edellytyksiä merkittävästi. Kyselyn tuloksista tarkemmin: <https://uusityo.fi/yleinen/kevytyrittajat-yel-uudistus-vaarantaa-toimeentulon/>

Lisäksi Uusi työ ry. ja työeläkeyhtiö Elo teettivät kesällä 2022 Aula Researchilla laajemman kyselytutkimuksen kevytyrittäjien YEL-näkemyksistä. Kyselytutkimuksen mukaan lähes puolet (43 %) koki työtulon määrittämisen vaikeaksi. Erityisen hankalaksi kevytyrittäjät kokivat sitoutumisen kiinteään maksuun, kun tulot vaihtelevat ja niitä on monesti vaikea ennakoida. Kolmasosa koki yrittäjän eläkevakuuttamisen helpoksi ja kolmasosa vaikeaksi.

Yli puolet (59 %) kevytyrittäjistä toivoi yrittäjän eläkevakuutukseen uutta vaihtoehtoa, jossa eläkevakuutus perustuisi toteutuneisiin ansioihin ja YEL-maksu pidätettäisiin suoraan palkanmaksun yhteydessä. Suurinta kannatus on yli 58-vuotiaiden keskuudessa, joista 64 prosenttia kannattaa ajatusta.

Hallituksen esityksessä viitataan yrittäjän oikeuteen vähentää YEL-maksu verotuksessaan. Elon ja Uusi työ ry:n kyselyn mukaan 23 % kevytyrittäjistä ei ole hyödyntänyt verovähennysoikeuttaan.

Kyselyn tuloksista tarkemmin: <https://uusityo.fi/yleinen/kevytyrittajista-yli-puolet-toivoo-yrittajan-elakevakuutukseen-uutta-vaihtoehtoa/>

Yhteenveto

Vaikka hallituksen esityksen tavoitteet ovat perustellut, vaatii esitys täsmennyksiä.

Työtulon määrittelyn on perustuttava tapauskohtaiseen kokonaisarvointiin, jossa toimialan palkkataso voi olla vain yksi tarkasteltava kriteeri. Työtulon asettamisessa on aina varmistettava, että se on kohtuullisella tasolla yrittäjän työpanoksen arvoon sekä yritystoiminnan laatuun ja laajuuteen nähden. Erityisesti yritystoiminnan alussa yrittäjä on yleensä ainoa tietolähde työpanoksensa määrästä, koska liiketoiminnallisia tunnuslukuja ei vielä ole.

Säännöksen perusteluissa pitäisi korostaa sitä, että yrittäjältä saatuun tietoon yritystoiminnan laajuudesta, laadusta ja työllistävytydestä on luotettava, jos eläkelaitoksen käytettävissä oleva muu selvitys ei sen uskottavuutta horjuta.

Yrittäjien huoli eläketurvamaksujen kohtuuttomasta kasvusta tulisi ottaa vakavasti. Taloustilanne on monella tapaa vaikea ja kustannukset kasvavat tällä hetkellä käytännössä kaikilla osa-alueilla. Siksi toivomme eduskunnan harkitsevan voimaantulon lykkäämistä esimerkiksi puolella vuodella tai vuodella. Samoin työtulojen tarkistamisen siirtymäsäännöstä voisi pidentää, jotta eläkeyhtiöt varmasti ehtivät tarkistaa työtulot tapauskohtaisesti ja kokonaisharkintaa hyödyntäen. Työtulon tarkistuksessa ainoastaan prosentteihin perustuva tarkistus vaikuttaisi oikeudenmukaisemmalta kuin euromääräinen ja toivomme valiokunnan punnitsevan myös mahdollisuutta alentaa esitettyä 20 prosentin korotuksen ylärajaa esimerkiksi puoleen.

Valtaosa kevytyrittäjistä tekee yrittäjätyötä sivutoimenaan. Olisi tärkeää, että sosiaaliturvassa huomioitaisiin työnteon muuttuvat tavat. Siksi YEL-järjestelmä vaatisi kattavamman uudistuksen. Uusi työ ry. on esittänyt mallia, jossa YEL-velvollinen voisi halutessaan valita vakuuttamisen toteutuneiden ansioiden mukaan. Yrittäjä vastaa sosiaaliturvastaan itse, mikä korostaa tarvetta järjestelmän selkeydelle.

Työllisyysasteen nosto ja taloudellisen toimeliaisuuden mahdollistaminen ja lisääminen ovat suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä haasteita ja hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen edellytyksiä. Tarvitsemme sosiaaliturva- ja eläkejärjestelmän, joka kannustaa työteliäisyyteen ja yrittäjyyteen työnteon muodosta riippumatta.

Jenni Karjalainen
toiminnanjohtaja
Uusi työ ry.
jenni.karjalainen@uusityo.fi
puhelin 040 751 5496

Uusi työ ry. on kevytyrittäjyyden edistäjä ja puolestapuhuja. Yhdistyksen tarkoituksena on tuottaa ajantasaista ja puolueetonta tietoa kevytyrittäjyydestä sekä selkeyttää toimialan toimintaedellytyksiä. Uusi työ ry:n jäsenyrytykset (Eezy Kevytyrittäjät, FREE.fi, Floy, Odeal ja UKKO.FI) edustavat toimialasta noin 80 prosenttia liikevaihdolla mitattuna. Uusi työ ry. on luonut toimialalle eettiset ohjeet, joita jäsenyrytykset ovat sitoutuneet noudattamaan. Uusi työ ry:n jäsenyrytyksiin oli viime vuoden 2021 lopussa rekisteröitynyt yhteensä 217 000 käyttäjää.